

Utjecaj mitologije na suvremenu kulturu

Kovač, Karlo

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:485134>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

KARLO KOVAČ

GODINA OBRANE 2018.

ZAVRŠNI RAD

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

Karlo Kovač

**UTJECAJ MITOLOGIJE NA SUVREMENU
KULTURU**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODSJEK ZA KOMUNIKOLOGIJU I POVIJEST

Karlo Kovač

**UTJECAJ MITOLOGIJE NA SUVREMENU
KULTURU**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: izv. prof. dr. sc. Danijel Labaš

Zagreb, 2018.

Sadržaj

Uvod.....	4
1. Mitologije starih civilizacija.....	5
1.1 Egipatska mitologija.....	6
1.2 Grčka mitologija.....	7
1.3 Rimski mitologija.....	10
1.4 Nordijska mitologija.....	11
2. Mitologija danas.....	13
2.1 Znakovi i simboli modernog društva.....	14
2.2 Primjeri utjecaja mitologije.....	15
Zaključak.....	17
Bibliografske jedinice.....	17
Bibliografija.....	17
Internetski izvori.....	18
Sažetak.....	18

Uvod

Tema ovog rada odnosi se na mitologiju i njen utjecaj na suvremenu kulturu i društvo. Pod pojmom mitologija ne smatraju se samo vjerovanja i običaji starih civilizacija već i oblik koji je ona poprimila u modernom svijetu punom znakova i simbola.

Mitovi i legende uvijek su bili dio čovjekova života. Od samih početaka čovječanstva do sadašnjosti čovjek želi shvatiti svijet oko sebe, on otkriva stvari, daje im imena, uči, evoluira. Čovjek sve to radi kako bi zadovoljio svoj razum, logos, i težnju za znanjem. Ali čovjek nikada nije sve uspio razumjeti. Kada nešto ne može razumjeti, kada ne može zadovoljiti svoj logos on „to nešto“ mitificira i u tome trenutku nastaje mitologija. Čovjek takvim pojavama, stvarima, događajima želi dati smisao koristeći simbole i znakove, te tako sebe uvjerava da je shvatio neshvatljivo.

Iako je utjecaj mitologije, pogotovo grčke, u suvremenoj kulturi opširno obrađen, u ovome radu dodatno će se razjasniti i povijesni i semiotički aspekti te pretpostavke. Ugledajući se na djelo *Mitologije* Rolanda Barthesa povezat će se prošlost i sadašnjost čovjekova života, usporediti njihove sličnosti i razlike te naposljetku demitificirati ideološki svijet koji nam serviraju masovni mediji i moderna kultura, što je ujedno i cilj rada. Kao potporu radu koristit će se mnogi članci, istraživanja i primjeri drugih autora.

U prvom dijelu rada govorit će se o starim civilizacijama Egipćana, Grka, Rimljana i Normana (Vikinga) te njihovim vjerovanjima i idealima. U drugom dijelu rada bit će riječ o modernoj mitologiji te mitovima i simbolima današnjeg društva uz primjere direktnog preuzimanja ideala, naziva i fraza iz mitologija starih civilizacija.

1. Mitologije starih civilizacija

Čovjek je razumno biće i kao takvo on želi shvatiti svijet koji ga okružuje. Mitovi i legende su načini kojima je čovjek objašnjavao pojave i događaje oko sebe te ispunjavao svoj želju za znanjem. Mitologije starih civilizacija su počeci čovjekova shvaćanja, od vjerovanja u mnoge bogove do današnjih vjerovanja u jednog Boga ili nevjerovanja uopće. Od tada je prošlo mnogo vremena, ali sličnosti su ostale. Kroz godine znanost je razjasnila mnoge stvari oko nastanka svemira i svijeta, ali u počecima nije bilo tako.

Iako je diljem svijeta bilo mnogo mitologija, u radu će biti predstavljene četiri najpopularnije, egipatska, grčka, rimska i nordijska. One su ujedno ostavile i najviše utjecaja na suvremeno društvo i kulturu. U svim mitologijama se može vidjeti sličnost, odnosno stvari koje su ljude najviše zanimale i koje su najviše cijenili. „Svaki mit uvijek počinje s onim o nastanku svijeta, pitanje koje je čovjeka najviše zanimalo. U svim mitologijama najvažniji bogovi su bili oni nebeskih tijela i elementarnih stvari. To su Sunce (svjetlost), nebo (zrak), zemlja, voda, a kasnije i vatra”¹ - pet osnovnih elemenata bez kojih čovjekov život nije moguć i koje su ljudi najviše cijenili. „Elementarne nepogode bile su zapravo bijes bogova zbog čega su ih ljudi bili primorani slušati i obožavati”². U takvom svijetu obilježenom strahopoštovanjem veliku ulogu imao je i mit, odnosno pitanje, koje i dan danas muči ljude, a to je mit o smrti i zagrobnom životu. Smrti se čovjek uvijek bojao i nadao se da njegov život na Zemlji ipak nije gotov smrću, već da prelazi na drugi svijet gdje će mu suditi na temelju života kakav je proveo i bogatstva kojeg je imao. „Čovjek je mitovima pokušao objasniti i svoje osjećaje od kojih su najvažniji ljubav i mržnja, dva osjećaja toliko jaka da ih ni danas ljudi ne mogu razumjeti”³.

Glavna sličnost tadašnjih i današnjih ljudi je ideal savršenog čovjeka. U prošlosti ljudi iznimne hrabrosti, pameti i jakih fizičkih sposobnosti bili su smatrani savršenima, odnosno primjerom kojemu bi trebao težiti svaki čovjek. Takvi ljudi su tijekom života ili nakon svoje smrti dobivali epitete polubogova. Danas se ljude ne smatra polubogovima, ali se ipak ideal čovjeka i nije puno promijenio. Mediji današnjice su prenijeli mitove iz davnina i stvorili

¹ (Prema Wilkinsonu 2012:7-8)

² (Prema Wilkinsonu 2012:8)

³ (Prema Wilkinsonu 2012:9)

sliku savršenog čovjeka, on je uspješan, bogat, lijep, hrabar i pametan. To nije jedini primjer mitova današnjice preuzetih iz prošlosti, i o tome će biti riječ u drugom dijelu rada.

1.1 Egipatska mitologija

„Egipatska mitologija je među najstarijima na svijetu, a stari Egipćani vjerovali su u mnoge bogove koji su poprimili izgled životinja ili hibrida životinja i ljudi te životinja i životinja. Osim što su egipatska božanstva životinjska, ona su kroz povijest znala promijeniti obilježja ili se spojiti jedno s drugim“⁴, Egipćani su najviše štovali zagrobni život i smatrali su da je ovozemaljski život zapravo priprema za onaj poslije smrti, pa su zbog toga gradili ogromne stepenaste piramide koje su sezale do neba i označavale faraonovo uspinjanje na nebo⁴“ Tri najvažnija mita Egipćana su onaj o postanku svijeta, borbi kraljeva i zagrobnom životu.

Prema Wilkinsonu (2012: 236) mit Egipćana o postanku svijeta glasi ovako:

Na svijetu prvo nije bilo ništa osim oceana (Nun), iz oceana je izašao Ra, bog Sunca i bog stvoritelj. Ra je stvorio Šu, boga zraka i Tefnut, božicu vode. Ra je iz oceana izdigao sveti brežuljak *benben* s kojeg je prizvao biljke, životinje i ptice, potom je rekao svome oku, božici Hator, da nađe Šua i Tefnut koji su se izgubili u oceanu. Kad se Hator vratila vidjela je da ju je Ra zamijenio drugim okom i iz njezinih suza nastaju prvi ljudi. Šu i Tefnut imali su dvoje djece, zemlju Gebu i nebo Nut, njihovim sjedinjavanjem nastaju zvijezde i Tot, bog mjeseca, vremena, mudrosti te kasnije pisanja.

Iz ovog mita možemo zaključiti da su Egipćani najviše štovali elemente prirode koje su personificirali u bogove. Isto tako, egipćanski mit o nastanku svijeta bio je u pravu, iako na simbolizirani način, da je čitav život nastao iz vode.

Mit o borbi kraljeva, odnosno kraljevom ubojstvu, isto tako zauzima važnu ulogu u egipatskoj mitologiji.

Prvi kralj Egipta bio je bog Oziris, on je bio oženjen sestrom Izidom te je imao mlađeg i ljubomornog brata, Seta. Set je ubio Ozirisa i raskomadao mu tijelo te preuzeo tron. Izida je uspjela uz pomoć Anubisa, čuvara podzemlja, spasiti njegovo tijelo i nakratko ga oživjeti, tako je nastala prva mumija. Oziris se spustio u podzemlje i postao bog podzemnog svijeta, a Izida je rodila Horusa koji je pobijedio Seta i svrgnuo ga s prijestolja. (Wilkinson, 2012: 240)

Ovim mitom objašnjeni su sukobi za vlast, ženidba sestara te najvažnije, nada u zagrobni život.

Najvažniji mit egipatske mitologije je o putovanju u zemlju mrtvih.

⁴ (Prema Wilkinsonu 2012:235)

Egipćani su smatrali da se *ka*, životna sila i *ba*, duša mogu ujediniti nakon smrti ako je mrtvo tijelo očuvano. Zbog toga su Egipćani razvili proces mumificiranja kojim se u nizu od 75 obreda tijelo uspijeva sačuvati od trunjenja. Pokojnik, odnosno njegova duša, je prvo morao proći kraljevstvo Duat koje je bilo puno opasnosti i strave, u *Knjizi mrtvih* zabilježene su molitve kojima se pokojnik štitio od takvih stvari. Na kraju puta nalazila se Dvorana dviju istina u kojem su bili Anubis, čuvar podzemlja, Oziris i 42 boga suca (među kojima i prvih šest iz postanka svijeta). Dušu je vagao Amon, na jednu stranu vage stavilo bi se pokojnikovo srce, a na drugu pero božice istine i pravde Maat, Tot je zapisivao rezultate. Ako je srce bilo teže od pera (zle osobe) pojelo bi ih čudovište Ammut, a ako bi bilo lakše nastavilo bi se suđenje u kojima bi obične duše bile poslone da služe Ozirisu, a bezgrešne bi nastavile prema slobodnom i sretnom životu. (Wilkinson, 2012: 246)

Ovaj mit davao je Egipćanima nadu u bolji život nakon smrti i razlog njihovom opsesijom samom smrću.

Egipat i njegova mitologija zapravo je rođenje simbola i znakova, od otkrića pisma Egipćani bilježe svoje znanje na zidovima piramida i hramova te papirusima. Hijeroglifima i zidnim slikama preneseni su svi podaci o toj staroj civilizaciji koje znamo danas. U suvremenoj kulturi najpoznatiji simboli su Horusovo oko i Ankh, a ne smije se zaboraviti ni popularni simbol Iluminati i njegova povezanost s piramidama. U suvremenoj kulturi popularnije su građevine izgrađene zbog vjerovanja u mitove nego sami likovi, poput sfinga i piramida, dok je od mitoloških likova najviše interesiranje današnjih ljudi izazvao Anubis⁵.

1.2 Grčka mitologija

Mitologija starih Grka najpoznatija je u svijetu, njen utjecaj u suvremenoj kulturi je iznimno velik, a uz to inspiracija je mnogim ljudima u njihovim djelima. „Za razliku od Egipćana, grčki bogovi su izgledali kao ljudi, no njihov stvarni izgled oslijepio bi i ponekad ubio obične ljude zbog čega su morali mijenjati obličja⁶“. Grčka mitologija prepuna je bogova, polubogova, junaka, čudovišta i svakakvih stvorenja. Sve njih povezuju mitovi o ljubavi, mržnji, ratovima, slavnim pothvatima i suparništva. „Stari Grci su uistinu živjeli u strahopoštovanju prema svojim bogovima i trudili se da ih ne uvrijede nego da im se umile kako bi živjeli boljim životom, jer su vjerovali da su bogovi jako zainteresirani za ljudske živote i da im oni služe kao zabava.⁷“ Mitovi o Heraklu, Orfeju, Tezeju, Perzeju, Edipu,

⁵ Za više vidi: Tomorad, M. (2017.) *Staroegipatska civilizacija sv. II: Uvod u egiptološke studije*, 1. Izdanje, Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu

⁶ (Prema Wilkinsonu 2012:24)

⁷ (Prema Wilkinsonu 2012:15)

Odiseju, Ahilu i ostalima poznati su i dan danas i dio su moderne kulture, a u radu će biti riječ o nekima od njih.

Prema Wilkinsonu (2012: 16-18) grčki mit o postanku glasi ovako:

Na početku nije bilo ničega osim mraka, Kaosa, iz njega nastala je Eurinoma stvaralačka sila koja se pretvorila u golubicu i snijela jaje. Oko jaja se omotala prva zmija, Ofion i nastali su Uran, nebo, Urea, planine, Pont, more i Geja, Zemlja. Prva stvorenja su nastala vođenjem ljubavi Geje i Urana, to su bili Hekatonhiri, storuki divovi, Kiklopi, jednooki divovi i naposljetku Titani, prvi vladari svijeta s Kronom kao njihovim vođom i sjedištem na Olimpu. Kronu je proročica rekla da će ga svrgnuti njegovo dijete zbog čega je on gutao svako dijete koje je rodila njegova žena Reja. Reja je uspjela spasiti Zeusa kojeg je poslala na Kretu, kada je Zeus odrastao i vratio se natjerao je oca da povraća njegovu braću i sestre, Posejdon, Hada, Heru, Hestiju i Demetru. Zeus je uz pomoć ostalih bogova i Kiklopa svrgnuo svoga oca s prijestolja i zatočio njega i ostale u Tartar.

U mitu o postanku može se primijetiti sličnost s današnjom teorijom Velikog praska, a iako je također simboličan on nam daje uvid u razmišljanja tadašnjih ljudi.

Ljudi su prema grčkoj mitologiji nastali tek iz četvrtog pokušaja.

Prvi pokušaj je bio za vrijeme Krona i to doba se naziva zlatno doba jer su ljudi živjeli savršenim životom, nisu radili i starili te su stalno imali gozbe, smrt je za njih bila poput sna. Drugi pokušaj je bio za vrijeme Zeusa, to je bilo srebrno doba i karakterizira ga dug život, ali sporo odrastanje. Ljudi su živjeli stotinu godina kao djeca, ali su bili dosadni i glupi te bi se vrlo brzo međusobno ubijali kad bi odrasli. Ti ljudi su odbijali poštovati bogove pa su potjerani u podzemni svijet. Treći pokušaj, po oružju kojeg su nosili naziva se brončano doba, isto je bio neuspješan jer su ljudi bili agresivni i ubijali se u krvoločnim bitkama. Iz četvrtog pokušaja nastaju ljudi današnjosti, Titan Prometej ih je podučio važnim vještinama i znanjima, medicine te kako prinostiti žrtve bogovima. Zeus nije htio dati ljudima vatru, ali ju je Prometej ukrao i odnio na zemlju zbog čega su ga smatrali zaštitnikom ljudi, ali za kaznu Zeus ga je okovao za planinu da mu orao ključa jetru. (Wilkinson, 2012: 26)

Ovaj mit je zapravo klasična interpretacija povijesti naroda prije Grka, a oni su vjerovali u zlatno doba prvih ljudi dok su ostali bili priglupi i agresivni. Najbolji dokaz za to je brončano doba nazvano po korištenom oružju koje je prethodilo željeznom dobu starih Grka. Mit o vatri i okovanom Prometeju i dalje je popularan u suvremenoj kulturi kao primjer patnje i nesebičnosti.

Grčki bogovi Olimpa popularni su u suvremenoj kulturi i društvu. Tako je Zeus, bog neba i gromova primjer snage i moći, a od početka ljudi do danas munje i gromovi uvijek su izazivali i divljenje i strah kod čovjeka zbog čega su i dalje popularni bogovi munja poput Zeusa i Thora iz nordijske mitologije. Iako je Posejdon, bog mora, i dalje prisutan u modernom društvu daleko popularnije je njegovo oružje, Posejdonov trozubac. Oružje kojim se kontrolira more zaintrigiralo je čovjekovu svijest kroz povijest, a današnja kultura ga i

dalje obožava⁸. Apolon, bog medicine i muške ljepote, i danas se koristi kao uzor i kolokvijalni izraz za fizički oblikovanog i lijepog muškarca. Dioniz, bog vina, popularan je danas najviše zbog činjenice da je bog vina i da je sklon pijančevanju. Afroditu, božica ljubavi, ljepote i žudnje, popularna je u modernoj kulturi zbog toga što predstavlja ženski ideal ljepote i najjači osjećaj kod čovjeka⁹. Veliku pozornost danas dobivaju Had, bog podzemlja, kao utjelovljenje smrti te njegov troglavi divovski pas, Kerber. „Od ostalih bića iz grčke mitologije popularni su danas kentauri, pola konji pola ljudi, sirene, pola ribe pola žene i satiri, ljudi s kozjim nogama i rogovima¹⁰“.

Od ostalih mitskih likova treba izdvojiti polubogove, odnosno hrabre junake, pojedince koji su zbog svojih djela proglašavani polubogovima. Vjerojatno najpoznatiji od njih je Heraklo, simbol snage koji je i danas prisutan u modernoj kulturi, no ipak je poznatija njegova rimska inačica Herkules. Poznat je i mit o Heraklu, Zeusovom sinu, kojem je Hera, Zeusova žena, poslala ludilo zbog čega je on ubio svoju ženu i djecu. Da bi se očistio od grijeha morao je izvršiti dvanaest nemogućih zadataka. Iako su zadaci bili sve teži i teži Heraklo je uspio izvršiti svih dvanaest i vratiti svoju čast, te su ga smatrali junakom iznimne hrabrosti i snage. U današnje vrijeme Heraklov zadatak¹¹ se koristi kao izraz nemoguće misije. Mit o Tezeju i Minotauru poznat je i danas, no suvremena kultura je više inspirirana likom Minotaura, pola čovjeka pola bika, nego junakom koji ga je ubio. Isti slučaj je sa Belerofantom i njegovim letećim konjem Pegazom te Perzejom i Meduzom, ženom s kosom od zmija i pogledom koji čovjeka pretvara u kamen. U današnjoj kulturi zadržao se pojam Edipov kompleks i to ponajviše zahvaljujući Sigmundu Freudu koji je tim pojmom opisao seksualnu opsjednutost djeteta, najviše sina, roditeljem suprotna spola (Edipov kompleks, 2005). Od psiholoških pojmova treba spomenuti i narcisoidnost, odnosno opsjednutost samim sobom i svojom ljepotom, koja je potekla od mitskog lika Narcisa¹².

Najviše utjecaja danas ima mit o Trojanskom ratu, borba Grka i Trojanaca proizvela je mnogo pojmova koji se i dan danas koriste. Trojanski konj simbol je zamke odnosno prevare kojim su Grci pobijedili Trojance. Danas se to ime koristi najčešće za kompjuterski virus koji otvara put drugim virusima. Ahilej, jedan od junaka rata, bio je besmrtni čovjek,

⁸ Za više vidi: Ronning J, E. Sandberg (2017.) *Pirates of the Caribbean: Dead Man Tell No Tales* (akcijsko-fantastični film), Walt Disney Studios

⁹ Za više vidi: <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Aphrodite>

¹⁰ (Prema Wilkinsonu 2012:32)

¹¹ Za više vidi: <https://idioms.thefreedictionary.com/labor+of+Hercules>,

<https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Achilles%20Heel>

¹² Za više vidi: “Narcizam“ (2009.) *Wikipedija: Slobodna enciklopedija*, Wikimedia foundation inc., <https://hr.wikipedia.org/wiki/Narcizam> (zadnja izmjena: 27. listopada 2017.)

ali sa slabom točkom, njegovom petom za koju ga je majka držala dok ga je umakala u rijeku. Ahilova peta danas predstavlja slabu točku¹³ neke osobe, organizacije, itd. Isto tako Ahilej je mogao birati između dugoga i mirnog života kao običan čovjek ili kratkoga života i vječite slave što je danas česta nedoumica modernih ljudi. Iz Trojanskog rata proizašao je Odisej, primjer inteligentnog čovjeka, no u suvremenoj kulturi popularnija je Odiseja¹³ odnosno naziv za iznimno dugo putovanje prepuno događaja.

Iz grčke mitologije vrijedi spomenuti i Sizifa, te izraz Sizifov posao¹⁴ koji se danas koristi kao metafora za besmislen posao, kao i kralja Midu koji je zbog svoje pohlepe htio moć da sve što dodirne postane zlato zbog čega je na kraju i ubio svoju kćer slučajno je pretvorivši u zlatni kip. Bez obzira na mit, Midin dodir¹⁵ danas se koristi u dobrom smislu, mogućnosti da nešto pretvori u uspjeh, bogatstvo.

1.3 Rimska mitologija

Rimljani nisu osmislili svoju mitologiju kao Egipćani i Grci već su je usvojili od naroda koje su pokorili, a ponajviše Grka.

Kod Rimljana Zeus je Jupiter, Atena je Minerva, Hera, Junona, Afrodita Venera, Neptun Posejdon, Bakho, Dioniz, Mars Ares, itd. Rimljani su bili opsjednuti planetima zbog čega su i svoje glavne bogove nazivali tako. Za razliku od Grka Rimljani su veliku pozornost davali božici ognjišta, Vesti koja je bila simbol obitelji i doma. Grčkom bogu Apolonu nisu ni promijenili ime već su ga kao takvog preuzeli u mitologiju. (Wilkinson, 2012: 76)

Najvažniji mitovi za Rimljane su bili o nastanku Rimljana i o nastanku Rima.

Trojanski junak Eneja bio je sin smrtnika i božice Venere, a njegova sudbina je bila osnivanje velike dinastije. Eneja poput Odiseja ima svoju Eneidu u kojoj odlazi na dugo putovanje, pritom rušeći Kartagu (najveći neprijatelj ranog Rima), i dolazi u Lacij gdje ispunjava svoju sudbinu. Od tamošnjih stanovnika, susjednih Rutula i Enejinih pridošlica stvara novi narod od kojeg će poteći Rimljani te Romul i Rem. (Wilkinson, 2012: 78)

Ovim mitom se objašnjava božansko podrijetlo Rimljana jer je Eneja, praotac Rimljana, sin božice i zbog toga su rimski vladari iznad drugih vladara i imaju pravo vladati

¹³ Za više vidi: <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Odyssey>

¹⁴ Za više vidi: <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=sisyphic>

¹⁵ Za više vidi: <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=midas%20touch>

tuđim zemljama. U 20. stoljeću upravo je ovaj mit potaknuo Mussolinija da se okrene fašizmu i vrati Italiji slavu Rimskog Carstva¹⁶.

Drugi mit govori o nastanku Rima i njegovim osnivačima Romulu i Remu, potomcima boga Marsa.

Oni su bili unuci kralja Numitora kojeg je svrgnuo njegov brat Amulije i naredio majci da blizance utopi u rijeci Tiber. Reja Silvija je blizance stavila u košaru koju je kasnije pronašla vučica te ih spasila i nahranila. Romula i Rema su odgojili pastiri, kada su odrasli svrgnuli su Amulija i vratili djeda na vlast. Romul je ubio Rema, koji je htio osnovati grad na Aventinu, i osnovao novi grad na brdu Palatin te se on ujedno smatra prvim kraljem Rima. (Wilkinson, 2012: 79)

Priča o Romulu i Remu te vučici popularna je i danas, a sedam brda na kojima se nalazi Rim bili su inspiracija za mnoge pokrete kroz povijest, primjerice Aventinski blok¹⁷ političkih stranaka.

Iako su Rimljani preuzeli mitologiju od Grka u suvremenoj kulturi su ponekad ostali nazivi likova iz rimske a ne grčke mitologije. Primjerice, Herkules koji je ekvivalent Herakla i Kupid koji je interpretacija grčkog boga Erosa, boga seksualnosti. Od Erosa je potekla današnja riječ erotika, no od Kupida su mediji napravili popularnog lika koji simbolizira zaljubljenost (Kupidova strijela). Isto tako, Kupid se koristi kako bi poboljšao prodaju za Valentinovo. Od mitskih bića iz doba Rimljana danas je najpoznatiji Pan, bog pastira, koji je ekvivalent grčkog satira. No veliki utjecaj danas imaju Flora, božica proljeća i cvijeća, te Faun, bog polja i šuma, od kojih su nastali izrazi flora i fauna, nazivi za biljni i životinjski svijet nekog područja.

1.4 Nordijska mitologija

Najmlađa od svih mitologija je ona nordijska. Mitologija starih Vikinga po utjecaju na suvremenu kulturu može se mjeriti s Grčkom. Ljudi su uvijek bili fascinirani pričama o Vikinzima, ratnicima sa sjevera koji nisu znali za strah. Vikinške priče o divovima, patuljcima, zmajevima i svakakvim zvijerima još su zanimljivije.

¹⁶ Za više vidi: "Fascism and ideology" (2011.) *Wikipedia: The Free Encyclopedia*, Wikimedia foundation inc., https://en.wikipedia.org/wiki/Fascism_and_ideology (zadnja izmjena: 1. rujna 2018.)

¹⁷ Za više vidi: "Aventine Secession (20th century)" (2005.) *Wikipedia: The Free Encyclopedia*, Wikimedia foundation inc., [https://en.wikipedia.org/wiki/Aventine_Secession_\(20th_century\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Aventine_Secession_(20th_century)) (zadnja izmjena: 27. prosinca 2015.)

Njihovo shvaćanje svemira kao velikog drva, Yggdrasil, koje povezuje devet svjetova te isprepletanje mitskih i stvarnih svjetova poslužile su kao inspiracija mnogim ljudima. U nordijskoj mitologiji razlikuju se nebeski bogovi, Asi, koji žive u svemiru i zemaljski bogovi, Vani (Wilkinson, 2012: 91). Uz sve to Vikinzi su svoje mitove pisali runama za koje su vjerovali da imaju magične moći.

Nordijsko zamišljanje svemira se razlikovalo od drugih naroda.

Vjerovali su da drvo života Yggdrasil podupire čitav svemir, iz njegova korijena izvirala su tri izvora, mudrosti, sudbine i rijeke podzemnog svijeta u kojem je vladala Hel i nalazila se zmija svijeta, Nidhogg. Asgard, sjedište nebeskih bogova, nalazilo se na vrhu grana drveta, a Midgard, Zemlja, bila je u središtu toga svemira. Asgard je s Midgardom povezivao Bifrost, dugin most, kojeg je čuvao bog Heimdall. Od ostalih svjetova tu su Jotunheim, ledeni dom mraznih divova, Niflheim, zaleđeno mjesto koje je postojalo prije nastanka svijeta, Aflheim, svijet svijetlih vilenjaka, Vanaheim, svijet bogova plodnosti Vana, Svartalfheim, svijet mračnih vilenjaka, i Nidavellir, svijet patuljaka. (Wilkinson, 2012: 92)

Ovakvo neobično poimanje svemira bilo je sasvim normalno za Vikinge, a u suvremenoj kulturi bilo je velika inspiracija Marvelovim stripovima i filmovima¹⁸.

Glavni nordijski bog je bio Odin, Sve-otac, bog rata i mudrosti što odgovara vikinškoj ratničkoj prirodi. Njegov najstariji sin je Thor, bog munja i prijestolonasljednik, koji vitla Mjollnirom, čarobnim maljem. Od ostalih poznatih mitskih likova tu je Loki koji je polubog polumrazni div i smatra se bog smicalica i spletki te Hel, božica podzemnog svijeta. Svi ovi likovi izuzetno su popularni danas zbog Marvela i njegovih filmova o Thoru i Avengerima. A upravo u filmu o Ragnaroku oživljen je nordijski mit o posljednjoj bitci i smaku svjetova, no u mitologiji naravno da nema Hulka¹⁹.

Ragnarok ili sumrak bogova označava propast Asgarda i svijeta nakon što Hel i Loki vodeći sile zla izazovu bogove i sile dobra na borbu. U borbama će biti uništeno i dobro i zlo, a vatreni div Surtr će svojim sjajnim mačem srušiti Bifrost i uništiti Asgard. Nakon mnogo godina zemlja će se opet podignuti i život će se obnoviti, no neće više biti zla u svijetu. (Wilkinson, 2012: 98)

Ovaj nordijski mit se može usporediti s biblijskom apokalipsom kao novi početak čovječanstva.

¹⁸ Za više vidi: "Asgardians" (2005.) *Marvel Wikia*, Marvel Comics <http://marvel.wikia.com/wiki/Talk:Asgardians> (zadnja izmjena: 10. siječnja 2016.)

¹⁹ Za više vidi: T. Waititi, (2017.) *Thor Ragnarok* (akcijsko-fantastični film), Marvel Studios

2. Mitologija danas

Današnja mitologija nije kao one povijesne, jer ljudi danas više ne vjeruju u razne bogove, božice, zvijeri i čudovišta te zahvaljujući znanosti znaju kako je nastao svemir i svijet oko njih, no ipak postoje sličnosti s poviješću. Mitovi današnjice su sofisticiraniji, oni su toliko razrađeni da ih čovjek ni ne interpretira kao takve. Glavnu ulogu u provođenju mitova nemaju više usmena i pismena predaja te raznorazni svećenici nego mediji. Mediji na podsvjesnoj razini usmjeravaju čovjeka u smjeru koji je njima prihvatljiv. Oni se ne koriste taktikom izazivanja straha od bijesa bogova kako bi natjerali čovjeka da se ponaša sukladno njihovim zamislima, oni „bombardiraju“ informacijama, slikama i čitavim multimedijским arsenalom.

Nekadašnje heroje poput Herkula, Ahileja, Thora i ostale zamijenile su zvijezde i zvjezdice estrade. Ta kultura slavnih osoba kopija je one o mitskim herojima i služi kao uzor ljudima, uzor kako bi trebali izgledati, oblačiti se, piti, jesti, itd. samo kako bi bili što sličniji svojim idolima, *celebritijima*²⁰. Današnji tip idealnog čovjeka ne mora biti pametan i hrabar, on mora biti uspješan i lijep. Naravno, čovjek mora pokazati svoj uspjeh i izgled i u tome mediji ponovno stvaraju mitove o tome što simboliziraju ta dva pojma. Nekada je to bio lijepi, oštri mač, danas je to skupi sat, odijelo ili auto. Današnja kultura je narcisoidna, ironično nazvana po antičkom mitu o Narcisu koji se zaljubio u svoju ljepotu i pretvorio u cvijet. Uz sve navedeno mitologija današnjice govori i o ljudima iznimnih moći, jer je čovjek oduvijek sanjao da može nešto više od onoga što mu njegova anatomija tijela dopušta. Superljudi odnosno superheroji zamijenili su razne moćne bogove i božice kao primjer nadljudske moći. Superheroji su mit no ljudi ih obožavaju, kopiraju i ugledaju se na njih kako bi ispunili svoje maštarije. Superheroji su nekada nastali kao inspiracija nekoliko individua, nekada kao promišljena kampanja, a nekada su doslovno preuzeti iz starih mitologija, poput Thora u Avengerima.

Uzmimo primjer Thora, nordijskog boga gromova. Takav bi veliki mitski lik po pravilima moderne mitologije morao glumiti lijep, snažan glumac koji bi taj lik odmah učinio primamljivijim. Sve to dio je današnjih mitova, i premda ljudi misle da su mitovi prošlost ni

²⁰ Za više vidi: McNair, B. (2005.) „STRIPTIZ KULTURA: SEKS, MEDIJI I DEMOKRATIZACIJA ŽUDNJE“ Naklada Jesenski i Turk, sv. 6: 10

sami nisu svjesni da su okruženi njima, pa ćemo u nastavku navesti simbole i znakove moderne mitologije i društva te primjere doslovnog uzimanja imena, pojmova i događaja iz mitologija starih naroda.

2.1 Znakovi i simboli modernog društva

Znakovi i simboli važan su dio današnje kulture. Pod pojmom kulture se smatra cjelokupno društveno naslijeđe neke grupe ljudi, to jest naučeni obrasci mišljenja, osjećanja i djelovanja neke grupe, zajednice ili društva, kao i izrazi tih obrazaca u materijalnim objektima (Kultura, 2009). Znakovi imaju izravno značenje, jednostavne poruke koje je lako protumačiti, simboli su pak vizualni prikazi, oni predstavljaju neku ideju ili pojam koji se može protumačiti na više načina (Simboli i znakovi, 2010: 7).

Današnje društvo puno je simbolike, kombinacijom simbola iz starih mitologija, kršćanstva te modernih simbola nastaje široki spektar značenja određenih predmeta, pojava, događaja, osoba, itd. Simboli se danas koriste u književnosti i umjetnosti kao vizualni prikaz, a u društvu i kulturi oni simboliziraju osnovne ljudske potrebe, težnje, snove, pa čak i sam ljudski život.

Na primjeru slike „Vjenčanje Arnolfinijevih” slikara Van Eycka bit će prikazana simbolika u umjetnosti (Simboli i znakovi, 2010: 241):

Haljina mladenke je zelene boje koja je simbol plodnosti, u svijećnjaku iznad kreveta nalazi se jedna svijeća koja je simbol Božje prisutnosti tome činu. Cipele para su odbačene što također simbolizira plodnost, ali i njihov položaj u svijetu (mladenkine pored kreveta, suprugove pored vrata). Pas je simbol odanosti i zemaljske ljubavi. Kristalna krunica iznad kreveta označava pobožnost i čistoću, naranče predstavljaju bogatstvo mladenaca, a na zidu se može vidjeti i zrcalo koje daje odraz prostorije te moguće i samog slikara, na njemu se nalaze scene iz Kristovih muka i simbolizira Božje spasenje.

Na primjeru naslovnice Paris-Matcha, Roland Barthes u svojim „Mitologijama“ objašnjava simboliku današnjice:

Na naslovnoj stranici, mlad crnac odjeven u francusku odoru pozdravlja vojnički, uzdignuta pogleda, koji je po svojoj prilici uperio u nabor na trobojnici. To je značenje slike. No ja vidim i što mi slika priopćuje: da je Francuska veliko Carstvo, da svi njezini sinovi, bez razlike po boji kože, vjerno služe pod njezinim barjakom te da je onima koji kleveću tobožnji kolonijalizam najbolji odgovor revnost s kojom crnac služi svojim navodnim tlačiteljima.

Na temelju slike iz 15. stoljeća i Barthesovog tumačenja naslovnice može se primijetiti velika simbolika u umjetnosti, ali i medijima, na prvi pogled nevidljiva ljudskome oku. U modernoj kulturi nalaze se

simboli ljubavi, braka, vlasti, moći, prirode, svetosti, doma, nakita, plesa, hrane, svemira, itd. Uz sve to postoje i sustavi simbola i znakova koji su postali opće poznati i prepoznatljivi svugdje u svijetu. Najočitiji primjer sustava je abeceda, niz slova koje zajedno čine smislenu cjelinu. Danas imamo sustave brojeva, zanimanja, pisma, te takozvanih međunarodnih znakova poput prometnih znakova, opasnih kemikalija, vremenskih neprilika, matematičkih simbola, valuta, sportskih simbola i glazbenih znakova (Simboli i znakovi, 294-312). U modernom razdoblju veliku ulogu ima internet i vizualni prikaz, pa su zbog toga danas globalno rašireni sustavi poput emotikona kojima ljudi mogu dočarati svoje osjećaje te brendova i logotipa koji su nositelji kvalitete proizvoda, usluga i ljudi. U nastavku ćemo navesti pojedine simbole i fraze u današnjem svijetu s korijenima iz prošlosti.

2.2 Primjeri utjecaja mitologije

U poglavlju o starim mitologijama bilo je riječ o njihovom utjecaju na vokabular i simboliku današnjeg društva, a o doslovnim primjerima te povezanosti bit će riječ u nastavku rada.

Stare Grčke riječi našle su put i u današnjem jeziku, poput riječi fobija koja označava strah od nečega, a ime je preuzela od Fobosa, sina grčkog boga Aresa i personifikacije straha. Sličan primjer je i s atlasom, knjigom mapa, čije ime potječe od Atlasa, titana iz grčke mitologije koji je nosio svijet na svojim ramenima (Chami, 2014: 29). Osim već prije navedenih fraza u vezi sa Ahilejem, Herkulom, Midom i Kupidom još jedan mitski lik i njena priča inspiracija je modernoj kulturi - ona o Pandori i njejoj kutiji. Pandorina kutija danas označava nevolju odnosno nešto što može donijeti veliku nesreću i nevolju, a s njom je povezana i izreka *nada umire zadnja*. Osim što je grčki alfabet preteča današnjih alfabeta po prvom i zadnjem slovu abecede nastala je fraza Alfa i Omega koja označava početak i kraj nečega (Chami, 2014: 29), posebno u kršćanskom simbolizmu u kojemu označava Krista koji je početak i svršetak svijeta – Alfa i Omega.

Osim u filmovima, literaturi i pop kulturi koji često za svoju inspiraciju uzimaju pojedine mitove iz mitologija starih civilizacija kao što je Wonder Woman (po amazonskoj kraljici Diani), Herkula i prije spomenutog Thora, mitski junaci ili fraze se često pojavljuju i u stihovima pjesama. *“I sada znam kako je to biti oslabljen poput Ahileja s tobom na mojim petama. Sada vidim tvoju facu ispred mene i poslao bih tisuću brodova da vratim tvoje srce na moj otok“* - Indigo Girls, „Ghost“²¹ (Mythology in modern society, 2010: 7).

Antička mitologija imala je i veliki utjecaj na brendove i biranje njihovih imena.

Ajax, trojanski junak koji je spasio Ahilejevo tijelo, ime je poznatog sredstva za čišćenje i nogometnog kluba u nizozemskoj. Aurora, rimska božica zore i jutra, inspiracija je mnogim brendovima za ime svoje organizacije, ona označava i polarnu svjetlost. Mars, popularna čokoladica, nazvana je po rimskom bogu rata. Nike, globalno poznati brend za atletsku obuću, svoje ime zahvaljuje rimskoj božici pobjede Niki (engl. Nike). Olympus, fotografska kompanija, Orion i Phoenix su također imena iz grčkih mitova. (Mythology in modern society, 2010: 6)

Od ostalog treba navesti da su mitska bića poput grifona, gore navedenog feniksa, titana te Spartanaca, Atenjana, itd. česta inspiracija mnogim školama i sportskim ekipama za njihova imena. Apolo 11 – što je naziv za svemirsku misiju koja je rezultirala prvim čovjekom u svemiru svoje ime može zahvaliti bogu Apolonu. U modernoj kulturi ima mnogo ostataka raznih mitologija, a ovdje navedeni primjeri bili su samo dio svijeta simbolike i mitova.

²¹ „And I know now how it feels to be weakened like Achilles with you always at my heels. Now I see your face before me. I would launch a thousand ships to bring your heart back to my island“ -- Indigo Girls, „Ghost“.

Zaključak

Cilj ovog rada bio je povezati prošlost i sadašnjost čovjekova života, usporediti njihove sličnosti i razlike te naposljetku demitificirati ideološki svijet koji nam serviraju masovni mediji i moderna kultura.

U prvom dijelu rada riječ je bila o starim civilizacijama Egipćana, Grka, Rimljana i Normana, njihovim vjerovanjima i idealima. Stare mitologije postavile su temelj današnje kulture i postale inspiracija suvremenim mitovima. U drugom dijelu rada govorilo se o modernoj mitologiji te mitovima i simbolima današnjeg društva uz primjere direktnog preuzimanja ideala, naziva i fraza iz mitologija starih civilizacija. Na temelju priloženog mogla se uočiti velika simbolika u umjetnosti i medijima modernog društva te otkud povlači svoje korijene.

Korijeni moderne kulture nastali su spajanjem antičke povijesti i mitologija, kršćanstva, koje je nakon pada Zapadnog Rimskog Carstva postalo glavni nositelj antičke kulture (doduše samo trećina ukupnog znanja Antike je prenesena u Srednji vijek) i barbarskih vjerovanja koje su sa sobom donijeli novi narodi tijekom velikih seoba naroda (Slaveni, Germani, Normani, Goti ...). Iz svega navedenog nije iznenađujuće koliko je zapravo velik utjecaj mitologije na suvremenu kulturu te njene moderne mitove i simboliku. Ovaj rad prikazao je samo mali uvid u međusobnu povezanost koja je na prvi pogled neprimjetna, ali ipak neizmjerljivo duboka.

Bibliografske jedinice

Bibliografija

1. Barthes, R. (1957./2009.) *Mitologije*, prev. M. Čale, Zagreb: Naklada Pelago

2. Chami, A. (2014.) *The influence of the Greek Mythology over the modern western society*, 1. izdanje, Algeria: Ministry of higher education and scientific research
3. Glamuzina D., Žderić, I. (ur.) (2010.) *Simboli i znakovi*, Zagreb: Profil Multimedija
4. 7. Wilkinson, P. (2009./2012.) *Mitovi i legende*, prev. F. Horvatić, Zagreb: Profil Knjiga d.o.o.

Internetski izvori

1. „Edipov kompleks“ (2005.) *Wikipedija: Slobodna enciklopedija*, Wikimedia Foundation Inc., https://hr.wikipedia.org/wiki/Edipov_kompleks (zadnja izmjena: 22. veljače 2016.)
2. „Kultura“ (2009.) *Wikipedija: Slobodna enciklopedija*, Wikimedia Foundation Inc., <https://hr.wikipedia.org/wiki/Kultura> (zadnja izmjena: 30. svibnja 2015.)
3. *Mythology in modern society* (2010.) Dysart Unified School District, https://schoolweb.dysart.org/iplan/publicresources/00050_201005281052_MYTHOLOGY_IN_MODERN_SOCIETY.doc (stranica posjećena: 5. rujna 2018.)

Sažetak

Cilj ovoga rada bio je pokazati utjecaj mitologije, ne samo starih civilizacija već i moderne, na kulturu. U prvom dijelu, više povijesnom, obrađene su četiri najvažnije mitologije koje su imale i najveći utjecaj na današnje društvo. Od starih Egipćana i njihova štovanja poluanimalističkih bogova počinje razdoblje mitologije. Dotada većina naroda štovala je životinje i vremenske pojave, dok su ih Egipćani personificirali i pretvorili u bogove. Oni su pokušali objasniti svijet oko sebe raznim mitovima i bićima, vjerujući u njihove nadnaravne moći.

Egipćani su također bili veoma pokorni ljudi i faraona su smatrali nasljednikom boga Horsa i zemaljskim božanstvom. Najviše pažnje je ipak poklonjeno zagrobnom životu, zbog čega danas možemo zahvaliti na piramidama i mumijama. Antička mitologija imala je najviše utjecaja na suvremenu kulturu, jer su razni mitski junaci, bogovi i zvijeri fascinirali ljude tijekom godina i postali inspiracija modernim mitovima i simbolici. Od nekih mitova su čak i nastale popularne fraze poput Ahilejeva peta, a ne smijemo zaboraviti ni da je grčka abeceda praotac svih ostalih. Rimska mitologija preuzela je grčku promijenivši imena. Ipak neki rimski ekvivalenti grčkih mitova su popularniji danas, poput Herkula i Kupida. Nordijska mitologija je mitologija Srednjeg vijeka i novodoseljenih barbara, Vikinga. Mitološka bića patuljaka, vilenjaka i sličnih bića fasciniraju su ljude sve do danas. Zahvaljujući Thoru i filmovima Marvel grupe popularnost ove mitologije raste i utjecaj će biti sve veći.

Nakon povijesnog dijela obradili smo i semiotički dio mitologija današnjice. Iako nije toliko mistificirana kao one iz povijesti, ona se koristi trikovima koje je naučila tijekom godina. Preuzevši jaku simboliku iz prošlosti, mitologija današnjice upravlja ljudima putem medija i usmjeruje ih u njima poželjnom pravcu, a ljudi su toliko navikli na nju da više nisu svjesni što je mit a što je stvarnost. Naravno, mitološki junaci iz starih mitologija su i dalje prisutni, no oni danas služe kao primjeri superjunaka i snova više nego stvarnosti. Svako ljudsko stanje danas ima svoj simbol ili znak, a istraživanje svih mogućnosti poimanja te simbolike uzelo bi čovjekov vijek. No, samo uvid u mali dio svega toga čovjeku može otvoriti oči.